

Kinderrechten en preventie van radicalisering

Position paper – november 2016

Na de terreuraanslagen vragen we ons af hoe de samenleving gewelddadige radicalisering kan voorkomen. Deze visietekst van de Kinderrechtencoalitie wil bijdragen tot een begin van een oplossing.

Al een tijdje op onze radar

Naar aanleiding van een hoorzitting over onderwijs van de commissie voor de strijd tegen gewelddadige radicalisering van het Vlaams parlement op 26 januari 2015 schreef de Kinderrechtencoalitie een opiniestuk [Kinderrechten als vaccin tegen radicalisering?](#). Die commissie kwam er na de aanslag in Parijs tegen Charlie Hebdo.

Dat jaar schreven we ook een [position paper over levensbeschouwelijke tekenen in het onderwijs](#) (2015) en eerder een [position paper over kinderrechteneducatie in het onderwijs](#) (2014). In 2014 publiceerden we tevens ons [Kinderrechtenforum 10 over Kinderrechteneducatie in het onderwijs](#).

Op 30 september 2015 organiseerde de Kinderrechtencoalitie een ronde tafel met experts over de vraag of scholen hun leerlingen mogen screenen op tekenen van radicalisering. Die screening kreeg ook de Big Brother Awards van de Liga voor Mensenrechten.

In 2015 werkte de Kinderrechtencoalitie een jaar lang rond het thema etnisch-culturele diversiteit en migraties. Dat mondde uit in een druk bijgewoond open forum over de impact van racisme op kinderen en de voorstelling van het kinderrechtenforum [Omgaan met de effecten van discriminatie en racisme op kinderen](#) op 3 december 2015.

Sindsdien betreuren we nog een reeks aanslagen, woedt de oorlog in Syrië voort en ziet Europa zich geconfronteerd met een vluchtelingencrisis. **De Kinderrechtencoalitie wil met deze visietekst meedenken hoe in de toekomst verdere radicalisering kan worden tegen gegaan. Sleutelrollen zijn volgens ons hierbij weggelegd voor het onderwijs en de algemene brede maatschappelijke aanpak van racisme.**

De overheid nam maatregelen

De federale regering kondigde op 16 januari 2015 twaalf antiterreurmaatregelen af. Begin april 2015 keurde de Vlaamse regering het 'Actieplan ter preventie van radicaliseringsprocessen die kunnen leiden tot extremisme en terrorisme' goed. Als onderdeel daarvan werd een Vlaams Platform radicalisering opgestart. Verder werd een 'onderwijsnetwerk islamexperten' opgericht: een team van een twintigtal experts – vrijwilligers – die in scholen een 'tegendiscours' op gang brengen tegen (mogelijke) radicalisering.

In juni 2016 werd de kadernota integrale veiligheid 2016-2019 en het Nationaal Veiligheidsplan 2016-2019 goedgekeurd. Men definieerde tien clusters van veiligheidsfenomenen waarbij radicalisering beschouwd wordt als beleidsprioriteit.

Het Vlaams parlement stemde eind mei 2015 een resolutie met 55 maatregelen over de bestrijding van gewelddadige radicalisering. Vooral met betrekking tot 'preventie en sensibilisering' verwacht men veel van het onderwijs. En steden met veel Syriëgangers zetten zogenaamde deradicaliseringsambtenaren in.

Ouders die bezorgd zijn over de mogelijke radicalisering van hun kind(eren) kunnen voortaan terecht bij de Opvoedingslijn. Die radicaliseringshulplijn moet een luisterend oor bieden en indien nodig doorverwijzen naar geschikte hulpverlening. De hulplijn geeft uitvoering aan een prioriteit in het Vlaams actieplan ter preventie van radicaliseringsprocessen. De hulplijn is niet bedoeld als een soort kliklijn of een meldpunt over deradicalisering. Het initiatief is vooral gericht op ouders, grootouders en opvoedingsverantwoordelijken met vragen of bezorgdheden over kinderen die mogelijk radicaliseren.

De maatregelen van de Vlaamse en federale overheid bevatten zeker positieve elementen maar gaan volgens de Kinderrechtencoalitie grotendeels voorbij aan de kern van de problematiek.

Vertrekken vanuit kinderrechten

Artikel 29 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind stelt dat het onderwijs moet gericht zijn op het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren en voor andere beschavingen dan de zijne of de hare. Verder dient het onderwijs zich te richten op de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving in een geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen.

In het voorbereiden van kinderen op een maatschappij waar diversiteit de norm is en waar discriminatie en racisme geen kans krijgen, is het belangrijk om hen op te voeden met waarden en normen die daartoe bijdragen. Kinderrechten kunnen hiervoor een krachtig kader bieden. Het is daarbij eerst en vooral belangrijk dat kinderen én volwassenen weten wat kinderrechten betekenen en hoe we ze kunnen realiseren, zowel voor andere kinderen als voor onszelf. Dat is een belangrijke opdracht in het Kinderrechtenverdrag (art. 42): "De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe de beginselen en de bepalingen van dit Verdrag op passende en doeltreffende wijze algemeen bekend te maken, zowel aan volwassenen als aan kinderen".

Vanuit dit kinderrechtenperspectief leren kinderen, maar ook hun begeleiders, op een positieve manier omgaan met verschillen. Of het nu gaat over verschillen in mening, afkomst of geloofsovertuiging, kinderen en jongeren moeten vandaag de inzichten, vaardigheden en attitudes ontwikkelen om respectvol en constructief om te gaan met diversiteit. En dat geldt voor alle leerlingen, ongeacht hun herkomst.

Een dergelijke kinderrechtenaanpak is bijzonder vruchtbaar. Onderzoek toont aan dat het toepassen van kinderrechten in het schoolbeleid leidt tot een positief schoolklimaat, betere relaties tussen leerkrachten, leerlingen en ouders én tot betere schoolresultaten. Dat effect zet zich nog sterker door in scholen met een eerder kansarme en diverse populatie.

Jongeren die kinderrechten in hun rugzakje meekrijgen, hebben minder behoefte aan extreme antwoorden op zoek naar zelfwaarde. Ook zijn ze weerbaarder tegen diverse beïnvloeding die aanzet tot gewelddadige radicalisering, van wat voor godsdienst of ideologie dan ook.

Werken aan een positief schoolklimaat

'Als onderwijs erin slaagt om te gaan met diversiteit in de klas, jongeren het gevoel kan geven dat ze ook hun cultuur en wie ze zijn mogen meebrengen in de klas, en als jongeren op school echt leren in dialoog

vanuit gelijkwaardigheid, zijn we al een hele stap vooruit. Hopelijk wordt die visie dan ook doorgetrokken naar andere terreinen zoals tewerkstelling, jeugdzorg, huisvesting, media, politiek... die op vandaag geenszins de diversiteit in de samenleving weerspiegelen.' (Khalid Benhaddou, Gentse imam en coördinator van het Onderwijsnetwerk Islamexperten in De Bond, 15 april 2016).

In 2014 organiseerde de Kinderrechtencoalitie een ronde tafel over definitieve uitsluitingen in het onderwijs. Dat resulteerde in een [position paper](#) waarin we pleiten voor een grondige onderwijshervorming met minder ongelijkheid en minder uitsluitingen¹.

Het position paper stelt een stappenplan voor dat vertrekt van een **open, verbindend en participatief schoolklimaat dat herstelgericht werkt** en dat de focus niet legt op probleemgedrag maar uitgaat van de positieve kanten van de leerling. Een dergelijk verbindend schoolklimaat is ook nodig voor de aanpak van radicaliserende jongeren.

In hun zoektocht naar identiteit hebben jongeren ruimte nodig om te experimenteren, ook met zaken als religie en de veruitwendiging ervan. Jongeren reageren of denken hierbij wel eens radicaal: zij hebben immers nog niet ten volle een gezonde dosis nuancering en relativering of empathie ontwikkeld. Een dergelijke radicale houding is vaak van voorbijgaande aard wanneer de jongere zich in zijn omgeving aanvaard, begrepen en ondersteund voelt.

De gemeenschap waartoe de jongere behoort, heeft hier ook een verantwoordelijkheid. Zij moet het probleem (h)erkennen en zo nodig een tegendiscours op gang brengen. Verder zou zij acties moeten ondernemen om gewelddadige radicalisering te voorkomen, aanvullend op acties van het onderwijs.

Men moet het onderscheid blijven maken tussen enerzijds gewelddadige radicalisering en anderzijds het hebben van radicale ideeën. Helaas reageert de samenleving al te vaak onbegrijpend, afwijzend of zelfs intolerant op alles wat afwijkend is. Een van de mainstream afwijkende kledij, levensbeschouwing of maatschappijvisie wordt in het huidige klimaat al snel als "verontrustend" gezien. Maar als jongeren zich tot de islam bekeren of via sociale media radicale boodschappen verspreiden, betekent dat nog niet dat ze gewelddadige terroristische intenties hebben. Eerder is het een uitdrukking van de zoektocht naar identiteit. We moeten ons afvragen welke de achterliggende oorzaken zijn, eerder dan dit meteen te bestempelen als radicalisme en de jongeren met achterdocht en wantrouwen te benaderen.

Vertrouwen, openheid, respect vormen het vertrekpunt van een preventieve aanpak van scholen in het bestrijden van radicalisme.

Het creëren van **een positief en verbindend schoolklimaat** dat inzet op herstel en bewust kiest voor diversiteit is de allereerste stap om conflicten te vermijden. Zowel leerlingen als leerkrachten moeten leren omgaan met (super)diversiteit. Hoog tijd voor **meer diversiteit in het lerarenkorps!** Hiervoor is dringende actie nodig. Bijkomende middelen en lesuren voor scholen met een divers lerarenkorps kunnen stimuleren. Ook in tijd beperkte quota kunnen in eerste instantie mee leiden naar een oplossing.

Een schoolklimaat met dialoog en diversiteit in het DNA steunt op de sterke kanten van de leerlingen en hun leefomgeving en focust niet op 'afwijkend' gedrag. Het staat meer open voor zaken die mislopen. Werken aan diversiteit hoort dus in de kern van de opdracht van de school: op school verwachten we een klimaat waarin iedereen zich betrokken en thuis voelt, waarin iedereen met zijn eigen cultuur en identiteit aan bod komt.

¹ In het schooljaar 2014-2015 trokken basisscholen 109 keer naar het CLB omdat ze een leerling wilden uitsluiten. Het gebeurt zelfs dat een school niet meer weet wat ze moet aanvangen met een 'onhandelbare' kleuter (De Standard, 20 april 2015).

En als een school toch moet ingrijpen, is voorzichtigheid geboden. Men kiest best voor de dialoog waarbij men de leerling als gelijkwaardige partner beschouwt met aandacht voor de eigenheid van de zoekende jongere.

Ook bij een vermoeden van radicalisering dient men de vertrouwensrelatie tussen school, directie, leerkrachten, leerlingen te bewaren. Vooraleer leerkrachten of scholen denken aan melden bij politie of een meldpunt dienen zij eerst op zoek te gaan naar een **oplossing binnen het reguliere aanbod en de bestaande kaders**.

We verwachten heel veel van leerkrachten, misschien té veel. Zij verdienen dan ook een sterke ondersteuning waarbij men alle betrokken actoren inschakelt (school, CLB, omgeving jongere...).² Een actieve ouderwerking kan de relatie tussen school en ouders versterken. Ouderbetrokkenheid verhoogt als de school zich meer openstelt voor informele contacten (huisbezoeken bij leerlingen, brunches voor ouders op school...).

Dringend discriminatie en racisme aanpakken

In 2015 organiseerde de Kinderrechtencoalitie een Open forum over de impact van racisme op kinderen en jongeren, wat resulteerde in een publicatie³ met heel wat beleidsaanbevelingen. Men onderschat nog altijd het probleem: heel veel kinderen en jongeren krijgen dagelijks te maken met racisme en discriminatie.

Gezien de grove inbreuk die discriminatie vormt op kinderrechten dringt de Kinderrechtencoalitie er met grote urgentie op aan dat alle bevoegde overheden dit probleem in zijn volledige omvang erkennen en een adequaat beleid ontwikkelen.

Ook het VN-Comité voor de Rechten van het Kind roept ons land op om “een uitgebreide strategie uit te werken en uit te voeren die alle vormen van discriminatie aanpakt, met inbegrip van meerdere vormen van discriminatie van kwetsbare groepen kinderen in kwetsbare situaties, en ter bestrijding van discriminerende maatschappelijke houdingen”⁴.

Een slotpleidooi voor educatie rond kinderrechten

De Kinderrechtencoalitie wil volop inzetten op kinderrechteneducatie. Vlaams Minister van Onderwijs Hilde Crevits stelt in haar beleidsnota dat ze jongeren wil vormen met ‘sterke persoonlijkheden’ die voorbereid zijn op ‘een volwaardige participatie in alle facetten van de samenleving’. Een verankering van kinderrechten op school levert hiertoe een onmisbare bijdrage.

Verwijzend naar het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind kunnen we kinderen via kinderrechteneducatie opvoeden in een geest van vrede, waardigheid, verdraagzaamheid, vrijheid, gelijkheid en solidariteit.

Alleen door de zaak in zijn kern aan te pakken, bouwen we aan een samenleving waarin iedereen in respect voor elkaar zich kan ontplooien en zichzelf kan vinden.

² ‘Door te beseffen dat het sociale project tegen radicalisering niet te reduceren valt tot een veiligheidsbeleid. De enige manier om dit probleem op lange termijn op te lossen, is om in het sociale veld verbindingen te maken. Breng de leerkracht, de ouder, de imam en de wijkagent met elkaar in contact en laat ze hetzelfde doel nastreven: beletten dat een jongere de samenleving de rug toekeert’ (pedagoog Stijn Sieckelincx in De Standaard, 20 april 2015).

³ ‘Het zal wel aan mij liggen...’. Omgaan met de effecten van discriminatie en racisme op kinderen, Kinderrechtencoalitie, Kinderrechtenforum nr. 11, 2015.

⁴ Comité voor de Rechten van het Kind (2010), Op. Cit., nr. 32.